אינהו אפסידו אנפשייהו ומי אמר רב הכי והתנן [א]המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים ע"י עדים גובה מנכסים בני חורין וכי תימא [ב]רב תנא הוא ופליג והא רב ושמואל דאמרי תרווייהו [ג]מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות מלוה אזביני קא רמית מלוה כי קא יזיף בצנעא קא יזיף כי היכי דלא ליתזלו נכסיה עליה [א]זביני מאן דזבין ארעא בפרהסיא זבין כי היכי דליפוק לה קלא ת"ר [ב]אכלה האב שנה והבן שתים האב שתים והבן שנה האב שנה והבן שנה והלוקח שנה הרי זו חזקה למימרא דלוקח אית ליה קלא ורמינהי [ג]אכלה בפני האב שנה ובפני הבן שתים בפני האב שתים ובפני הבן שנה בפני האב שנה ובפני הבן שנה ובפני לוקח שנה הרי זו חזקה ואי סלקא דעתך לוקח אית ליה קלא אין לך מחאה גדולה מזו אמר רב פפא [ד]כי תניא ההיא במוכר שדותיו סתם:

מתני' [ה]האומנין [ו]והשותפין [ז]והאריסין [ח]והאפוטרופין אין להם חזקה [ט]לא לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה חזקה בנכסי בעלה [י]ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן בנכסי האב במה דברים אמורים במחזיק [כ]אבל בנותן מתנה [ל]והאחין שחלקו [מ]והמחזיק בנכסי הגר [נ]נעל וגדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה:

גמ'

אינהו אפסידו אנפשייהו. דשדו זוזייהו בכדי שהיה להם לחקור יפה אם מכר שום קרקע באחריות ולא עשו לפיכך הפסידו אבל גבי שלש לקוחות אין להפסיד המערער דכיון דליכא שטר במכירות הללו ולא יצא הקול ממילא לא היה לו לחקור דמימר אמר לפי שיראים להחזיק בקרקע שלי לא אכלוה כל אחד שלש שנים: **ומי אמר רב הכי.** דמכירת קרקע באחריות בעדים בלא שטר גובה הלוקח כשיטרפוה ממנו מנכסים משועבדים: **בשטר.** דסתם שטר לאחריות נכתב ואפילו לא נכתב קי"ל[ה] אחריות טעות סופר הוא וכמי שנכתב דמי: **מנכסים משועבדים.** מלקוחות וכגון שלא שבקו ליה ללוה בני חורין לגבות המלוה מהם: **ע"י עדים.** כלומר בלא שטר: **מנכסים בני חורין.** וכגון שמודה שלא פרעו דהא קי"ל[ו] המלוה חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים. אבל ממשועבדין לא יגבה דעדים בלא שטר לית להו קלא ולא אמרינן לקוחות אפסידו אנפשייהו וקשיא לרב: **מלוה על פה.** היינו מלוה את חבירו בעדים: **אינו גובה לא מן היורשין כו'.** טעמא מפרש בשילהי מכילתין [קעה:] שיעבודא לאו דאורייתא ומיהו לא קי"ל הכי אלא כדמפרש התם[ז] הלכתא גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות: **יזיף איניש בצנעא.** ומבקש שלא לפרסם הדבר כדי שאם יבא למכור קרקע לא יבינו העולם שהוא דחוק לפרוע מעות ולא יקחו ממנו ביוקר הלכך מאי הוה להו ללקוחות למיעבד: **מאן דזבין בפרהסיא קזבין.** כדי שיקפצו עליה לוקחין והלכך אפסידו לקוחות אנפשייהו שאם חקרו יפה היו שומעין מבני אדם שמכר מוכר זה כבר קרקע באחריות: **אכלה האב שנה.** ומת ואכלה בנו אחריו שתים ולא מיחה המערער: **הרי זו חזקה.** שמצטרפין לשלש שנים דיורש כרעיה דאבוה הוא ולא מצי מערער למטען משום דלא אחזיק כל אחד שלש שנים לא מחיתי שהרי הכל יודעים שדרך הבן לירש את האב: **ולוקח שנה.** שמכרה לו הבן בשטר: **למימרא דלוקח.** מיורש אית ליה קלא: **ורמינהי כו'.** ולרב לא פריך לעיל דרב בלוקח מלוקח איירי הלכך אלימא ליה טפי למיפרך ממאי דדמי ליה: **אית ליה קלא.** והיה לו למערער למחות ומשום דלא מיחה הויא חזקה: **אכלה.** המחזיק: **בפני האב.** שהיתה שלו שנה שאומר שלקחה מן האב: **ובפני הבן.** לאחר מות האב: **ובפני הלוקח.** שלקחה מן הבן ויש לו שטר: **הרי זו חזקה.** ולא מצי מפיק ליה לוקח דבן מידיה דמחזיק משום דקטעין מחזיק שטר היה לי מן האב ונזהרתי בו בשמירתו שלש שנים ועכשיו אבד הימני שלא חששתי לשמרו אחר שהחזקתי שלש שנים בלא מחאה שלא ידעתי מלקיחתך מן הבן לסוף שתי שנים דלוקח מבן לית ליה קלא ולא הויא מחאה: **אין לך מחאה גדולה מזו.** שמכרה הבן לסוף שתי שנים ללוקח זה והיה למחזיק להזהר בשטרו כל הימים עד דמרע ליה לשטרא דהאי לוקח אבל בשלש שנים אחר השטר אין די ומפקינן מידא דמחזיק אם לא נזהר בשטרו כדאמרינן בפירקין לעיל (דף לח.) אבל שית אין לך מחאה גדולה מזו: **אמר רב פפא.** לעולם אימא לך דלוקח אית ליה קלא והכא אמאי לא חשבי מחאה לקיחת הלוקח מן הבן משום דמכר לו הבן כל שדותיו סתם אותן שהיו של אביו וטוען הלוקח שגם זה השדה קנויה בכלל קרקעות כולן דלאמרינן ליה כל שדותיו מכר לך חוץ מזו אבל אם מכר (א) זה השדה בפני עצמו בטלה חזקתו של מחזיק דאין לך מחאה גדולה מזו. ויש מפרשים במוכר כל שדותיו ומכר לו בפירוש גם זו עמהן ולאו מילתא היא דסתם משמע שלא פירש: **מתני' האומנין.** בעלי אומנות שמוליכין להם בביתם לתקן כלים כגון צבעין או כובסין או חייטין או סורקי בגדים שטוענין לקוח הוא בידי: (ב) **אין להם חזקה.** ולא בחזקת שלש שנים מיירי דסתם אומן לא שייך אלא במטלטלין וחזקת שלש שנים לא נאמרה אלא במקרקעי אבל במטלטלי מי שהוא מוחזק בשל חבירו אפילו שעה אחת שאנו רואים שיוצאים מתחת ידו אע"פ שיש לחבירו עדים שהיה שלו נאמן זה המוחזק לומר לקוח הוא בידי דסתם לוקח מטלטלין מחבירו בלא עדים הוא קונה ובלא שטר חוץ מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי דאינו נאמן כדקי"ל במסכת שבועות (דף מו:) וה"נ גבי אומנין אפילו דבר שאינו עשוי להשאיל ולהשכיר ועשוי לשלחו לאומן כדי לתקנו אין לו חזקה לטעון לקוח בידי מאחר שיש עדים לאידך שהיה שלו וטוען שלחתיו לך לתקנו: **שותפין.** שלקחו קרקע בשותפות והחזיק אחד בחלק חבירו ואכל כל הפירות שלש שנים אינה חזקה שכן דרך שותפין לאכול זה פירות שלש שנים או ארבע שנים ואח"כ יאכל זה כמו כן. ובסדר משנת רבינו גרשום הכי גרסי' השותפין והאפוטרופין והאריסין אבל אומנין לא קתני והכי הוה מסקנא בגמרא [ע"ב] (ג) דכולי עלמא יש שותף שאין לו חזקה וכיון דשותף אין לו חזקה כל שכן אומן כדמפרש בגמ' [ע"ב]: **והאריסין.** שיורדין לתקן הקרקע למחצה לשליש ולרביע אם טוען שני חזקה החזקתי בקרקע ואכלתי הפירות[ח] אינה חזקה שיכול לומר המערער לאריסות הורדתיו ודמי הפירות היה משלם לי או זקפתים עליו במלוה אי נמי מנהג אריסים לעבוד קרקע עשר שנים וחמש שנים אוכלין הבעלים כל הפירות של כל השדה ואחר כך אוכלין אריסים חמש שנים כנגדן: **לא לאיש.** שאוכל פירות נכסי מלוג של אשתו חזקה בנכסי אשתו דלאורחיה דבעל למיכל פירי ואם יגרשנה תטול נכסי מלוג שלה. ובגמרא [מט.] פריך פשיטא: **בנכסי בעלה.** אם אכלה פירות של שדה בעלה ג' שנים אינה יכולה לטעון לקוח הוא בידי דכיון דמזונות אשה על בעלה שביק לה למיכל פירי. ובגמ' [נ.] פריך פשיטא: **ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן כו'.** דומיא דאפוטרופין נינהו זה בנכסיו של זה: **בד"א.** כל החזקות הללו דאינו חזקה ולריך ג' שנים: **במחזיק.** כדמפרש בגמ' [נב:] בחזקה שיש עמה טענה ומחלוקת שחבירו מערער עליו: **אבל בנותן מתנה.** בפניו ומודה[ט] לו שילך ויחזיק בה וקי"ל [קדושין כו.] דקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה וההיא חזקה שהיא במקום קנין לקנות קרקע כיון דנעל וגדר כו' הויא חזקה לקנות: **שחלקו.** ורוצה כל אחד לזכות בשלו שלא יוכלו לחזור זה בזה: **בנכסי הגר.** שאין לו יורשין וכל הקודם להחזיק בנכסיו זכה: **נעל.** עשה דלת: **וגדר.** או גדר חומה: **ופרץ.** פירצה כדי שיכנס בה: **כל שהוא.** בגמ' [נג.] מפרש: **הרי זו חזקה.** לבלתי חוזר זה בזה כיון דברשות חבירו החזיק:

מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות. לא איצטריך אלא משום יורשין דלקוחות תנינא בהדיא וקסבר שעבודא לאו דאורייתא ומלוה בשטר שהוא גובה היינו שלא תנעול דלת בפני לוין ומכר נמי משום תקנת השוק ואע"ג דביורשין לא שייך לחלק בין מלוה על פה למלוה בשטר מ"מ כל היכא דגבי לקוחות חיישינן משום נעילת דלת כמו מלוה בשטר או מלוה הכתובה בתורה למ"ד (קדושין כט:) ככתובה בשטר דמי או כשעמד בדין או עשה עבדו אפותיקי גבי נמי מיתמי אבל מלוה על פה כיון דלא חשש לעשות שטר לגבות מלקוחות כי לא גבי נמי מיתמי ליכא נעילת דלת והא דאמרי' בפ"ק דבבא קמא (דף יא:) גבי (ד) הלכה גובין מן העבדים אמר רב נחמן לעולא אמר ר"א אפילו מיתמי לא מינייה ומיניה ואפילו מגלימא דעל כתפיה שם מפורש: **בפני האב** שנה כו'. והא דאמרינן בפרק שני דכתובות (דף יז: ושם ד"ה ואתא) אמר רב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל לא כמו שיש מפרש שם דיתום אפילו גדול במילי דאבוה קטן הוא ואין מועלת חזקה לגביה אפילו שהיה גדול כשמת אביו דהא הכא אמר בהדיא דהוי חזקה כשאכל בפני הבן והאב שני חזקה אלא דוקא שהיה קטן כשמת אביו אינה חזקה אע"פ שאמרי כן הגדיל. ר"י: **ואי סלקא דעתך** לוקח אית ליה קלא אין לך מחאה גדולה מזו. אור"י דהוי מצי לשנויי כאן בשטר כאן בלא שטר דאין מצטרפין אלא בשטר כדאמרינן לעיל אלא שמא דעדיפא מיניה קא משני:

אבל

מסורת הש"ס

א) לקמן קנו. ודף קעה., ב) [עירובין נ: כתובות ח. גיטין לח: סנהדרין פג: חולין קכב:], ג) קדושין יג: [ב"ק קד: לקמן קנו. קעה.: ערכין ו: ז. כ. בכורות מח:], ד) [גיטין מו: ועי' תוס' לקמן נג: ד"ה נעל], ה) [ב"מ טו:], ו) [כתובות יח.], ז) [לקמן קעו.], ח) [כל הפירות רש"ם], ט) [ואומר רש"ם].

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אמר רב פפא וכו' מכר זו השדה: (ב) ד"ה האומנין הד"א עם ד"ה אין להם וכו' והכא גבי אומנין וכו' כדי לתקנו נמי אין לו חזקה לטעון לקוח הוא בידי: (ג) ד"ה שותפין וכו' דלכולי עלמא: (ד) תוס' ד"ה מלוה וכו' גבי אמר עולא אמר ר' אלעזר הלכה גובין מן העבדים:

מוסף רש"י

המלוה את חבירו בשטר. אפילו לא נכתב בו אחריות, גובה מנכסים משועבדים. אם אין ללוה נכסים בני חורין גובה מלוה מן הלקוחות, דאמר בשנים אוחזין (ב"מ יד.) לרבנן אחריות שלא נכתב בשטר טעות סופר הוא וכמי שנכתב בו דמי, דלא עדי איניש זוזי בכדי ולכך מתכוין המלוה שיכתוב בשטר אחריות אלא שטעה הסופר וטעה, וסתם שטר קלא אית ליה ולקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו שלקחו קרקע מן הלוה ולא הניחו לו בני חורין כדי לגבות מהן מלוה את חובו (לקמן קנו.). מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשים. דשיעבודא לאו דאורייתא, וכל שכן מן הלקוחות, אבל מלוה בשטר הוא עצמו שיעבדו, דכתב ליה כל נכסי דאית לי אחראין לשטרא דנן (קדושין יג:). נעל. דלת, וגדר. פרצה, ופרץ. גדר כל שהוא, הרי זו חזקה. לקנות, שאין המוכר יכול לחזור בו (גיטין מו.).

עין משפט נר מצוה

קטו א מיי' פ"א מהל' מלוה הל' ה סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קמח סעיף א:
קטז ב מיי' פי"ב מהל' טוען הל' ז סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' קמד סעיף ג:
קיז ג ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ד:
קיח ה מיי' פי"ג שם הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף כח:
קיט ו מיי' שם והל"ג טוש"ע שם סעיף א:
קכ ז מיי' שם טוש"ע שם וסעיף כב:
קכא ח מיי' שם טוש"ע סעיף א (וכט):
קכב ט מיי' שם הל"א (והל"ח) טוש"ע שם סעיף ט:
קכג י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג וסעיף ו:
קכד כ מיי' פי"ג מהל' זכיה הל' א ופ"א מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קלג סעיף א וסי' רמא סעיף א:
קכה ל מיי' פי"ב מהל' שכנים הל' יא ופי' בהשגות ובמ"מ ובטור ח"מ סי' קעג בשם תשובת הרא"ש ופ"א מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קלג שם וסי' קנו סעיף ג:
קכו מ מיי' פ"ב מהל' זכיה הל' א ב ג ופ"א מהל' מכירה סמג עשין פב טוש"ע סי' קלג שם וסי' ערה סעיף יג:

רבינו גרשום

אית להו קלא שמפרסמין שקבל אחריות לזה ולא איבעיא להו לזבוני מיניה. וקשיא דרב אדרב. ומשני התם לא משום ההוא טעמא גובה מנכסים דעדים אית להו קלא אלא הוה להו לאסוקי אדעתייהו מקמי דליזבנו והוי להו לפשפושי ולבדוק אי משעבדי הני קרקעי לאחר או לא הואיל ולא פשפשו בדבר גובה מנכסים משועבדים אבל ג' לקוחות לאחר שמכרו בעדים לא מצטרפי משום הואיל דלית להו קלא מאי הוה ליה למערער לאסוקי על דעתיה דליחמי: ומי אמר רב הכי. והמוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדין כלומר דעדים אית להו קלא: והתנן ע"י עדים גובה מנכסים בני חורין. אלמא עדים לית להו קלא וקשיא מהני אדרב: וכי תימא דרב תנא הוא. דספרא רב שנאו: ופליג. אמתני': מלוה על פה. הויין בעדים ולא בשטר: אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחו'. דלית להו קלא: מלוה עביד איניש דיזיף בצנעא כי היכי דלא ליזלזלו נכסיה. דאי הוו ידעי אינשי דהוא חייב ממון כשירצה למכור קרקע מפני חובותיו יהיו מזלזלין בנכסיו ולא יקנו ביוקר לפי שידוע שדוחקין אותו בעלי חובין ומשו"ה יזיף בצנעא ומאי הוה להו ללקוחות לאסוקי אדעתייהו אם הוא חייב ממון אם לאו ולהכי אין גובה המלוה אלא מנכסים בני חורין. אבל גבי מוכר שאני דמאן דזבין שקונין קרקע בפרהסיא ובין כי היכי דניפוק ליה קלא דאינש אמיד הוא הואיל וזבין מקרקעי והואיל וכן היה לו ללוקח אחר לבדוק אם מכר לראשון באחריות שעליו לפצותו אם לאו. והואיל ולא בדק כו ולא קנה השני לפיכך

רבינו גרשום (המשך)

גובה לוקח ראשון מנכסין משועבדין אפי' אם לקח בעדים בלא שטר: אכלה האב. לקרקע שנה ומת ואכלה בנו אחריו שתים שנה וכו' הרי זו חזקה. דמצטרפות לג' שנים: והבן אכלה שנה. ומכרה ללוקח ואכלה הלוקח שנה: למימרא דלוקח אית ליה קלא. שקונה הוא שדה פלוני והוה ליה למערער למחות בשעת לקיחה או בשעת מיתת האב והואיל ולא מיחה הויא חזקה: ורמינהי אכלה. המחזיק שנה בפני האב שהיתה הקרקע שלו ובפני הלוקח שלקחה מן הבן שנה הרי אלו מצטרפין והוי חזקה ואין יכול הלוקח שוב לערער ולומר לו כשם שיש לי עדים שלקחתיה מן הבן כך יש עליך להראות שטרך שקניתה מאביו מפני שיכול להשיב לו המחזיק עד ג' שנים נזהרתי בשמירת שטרי מכאן ואילך לא נזהרתי. ואם איתא דהלוקח קלא אית ליה יכול לומר לו הלוקח הואיל ששמעת שמכרו לי הבן אין לך מחאה גדולה מזו והיה לך לשמור שטרך אלא ש"מ מדקתני הרי זו חזקה מכלל דלית ליה ללוקח קלא דאם איתא דקלא אית ליה אין לך מחאה גדולה מזו ואין זו חזקה מיבעי ליה: אמר רב פפא. לעולם אימא לך דלוקח קלא אית ליה והכא אמאי הויא חזקה כי לית ליה שטרא משום דהבן מכר ללוקח שדותיו סתם ומכר לו זה עמהן והואיל ולא מכר לזה בפני עצמו יכול לומר המחזיק ללוקח אני הייתי סבור ששדותיו אחרות היה מוכר לך ולא זו שהחזקתי בה לכך לא חששתי לשמור שטרי יותר מג' שנים משעה שקניתיה הלכך הויא חזקה אבל בעלמא לוקח אית ליה קלא:

פיסקא גו האומנין. בעלי אומנות שמתקנין כלים או צבעין או כובסין שמתקנין בגדים בשכירות אע"פ שהחזיקו ג' שנים באותן החפצים אינה חזקה משום דמצי המערער לומר לתקנו נתתיו לך: והשותפין. אם החזיק אחד בחלק חבירו ג' שנים אינה חזקה דאיכא למימר כך התנו ביניהן שתהא ברשות זה ג' שנים וכן ברשות של אחר: והאריסין. שיורדין לתקן למחצה לשליש ולרביע אם טוען שני חזקה החזקתי בקרקע אינה חזקה שיכול לומר לו המערער לאריסות הורדתיך וכן האפוטרופין של יתומין:

א) נראה דל"ל אלא משום דהוי ליה וכו'. ב) נראה דל"ל וקנה השני. ג) ע"י ברש"ם שבר כאן ליישב דברי רבינו דלא גרס אומן וכיון דהוי לא באמת בזמנה המשנה שבירושלמי אבל הדבר צ"ע דהרי חזין דרבינו היה גורס אומן במתניתין.